

Ο Ειδικός Εισηγητής του ΟΗΕ για τα βασανιστήρια παρουσιάζει τα προκαταρκτικά ευρήματα από την Αποστολή του στην Ελλάδα

20 Οκτωβρίου 2010

ΑΘΗΝΑ – Ο Ειδικός Εισηγητής των Ηνωμένων Εθνών για τα βασανιστήρια και κάθε άλλη βάνανυση, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία, κος Manfred Nowak, εξέδωσε την ακόλουθη δήλωση:

“Θα ήθελα να ευχαριστήσω την Ελληνική Κυβέρνηση που με προσκάλεσε να πραγματοποιήσω μία διερευνητική αποστολή από τις 10 έως τις 20 Οκτωβρίου 2010 και για την πλήρη συνεργασία των ανώτατων κρατικών αξιωματούχων στη διάρκεια της επίσκεψης. Είμαι ευγνώμων σε όλους τους συνομιλητές μου, περιλαμβανομένων των κρατικών αξιωματούχων, εκπροσώπων της κοινωνίας των πολιτών, κρατουμένων, παράνομων μεταναστών και θυμάτων κακομεταχείρισης, για την προθυμία με την οποία μοιράστηκαν τις εμπειρίες τους μαζί μου. Ένας κατάλογος όλων των χώρων που επισκέφθηκα προσαρτάται στην παρούσα δήλωση.

Θα ήθελα επίσης να αναγνωρίσω την ειλικρίνεια των εκπροσώπων της Κυβέρνησης στις συζητήσεις τους μαζί μου κατά τις προκαταρκτικές συναντήσεις μας. Χάρη στη συνεργασία των ανώτατων αξιωματούχων της Ελληνικής Αστυνομίας και των Δικαστικών Υπηρεσιών, και στην από μέρους τους αποδοχή των δικών μου όρων αναφοράς, μου δόθηκε η δυνατότητα να πραγματοποιήσω απροειδοποίητες επισκέψεις σε διάφορους τόπους κράτησης της επιλογής μου και να διεξάγω εμπιστευτικές συνεντεύξεις με επιλεγμένους κρατουμένους.

Γνωρίζω την ιδιαίτερα δύσκολη κατάσταση με την οποία είναι αντιμέτωπες οι διωκτικές αρχές στην Ελλάδα. Υπάρχει μεγάλος υπερπληθυσμός στις φυλακές, μερικές από τις οποίες αναγκάζονται να φιλοξενούν τρεις φορές περισσότερους κρατουμένους από τη δυναμικότητά τους. Μεγάλο είναι επίσης και το ποσοστό υποδίκων στις φυλακές. Δεν υπάρχει διαχωρισμός των υποδίκων από τους καταδίκους.

Επιπλέον, η χώρα βρίσκεται αντιμέτωπη με μία μεγάλη αύξηση εισόδου παράνομων μεταναστών, κυρίως από τα βόρεια σύνορα με την Τουρκία. Εκατοντάδες μετανάστες εισέρχονται παράνομα στη χώρα κάθε μέρα, αριθμός πρωτόγνωρος που θέτει τα τμήματα συνοριακής φύλαξης και τα κέντρα κράτησης μεταναστών σε κατάσταση κρίσης. Αυτό επιδεινώνεται και από τις δυσκολίες που σχετίζονται με την τρέχουσα οικονομική κρίση από την οποία διέρχεται η χώρα.

Παρόλο που οι νομοθετικές εξελίξεις που η Κυβέρνηση σκοπεύει να εφαρμόσει στους επόμενους μήνες είναι ενθαρρυντικές, η Ελλάδα δεν πρέπει να είναι εκείνη που φέρει μόνη το βάρος υποδοχής της μεγάλης πλειοψηφίας του συνόλου των παράνομων μεταναστών που εισέρχονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2010. Πρόκειται για ένα πραγματικά ευρωπαϊκό πρόβλημα το οποίο χρειάζεται μια κοινή ευρωπαϊκή λύση και όχι απλά ενίσχυση των ευρωπαϊκών συνόρων με τη FRONTEX. Η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να επανεξετάσει εκ βάθρων την πολιτική ασύλου και μεταναστευτική πολιτική και να αντικαταστήσει τον Κανονισμό Δουβλίνο II με ένα δικαιότερο σύστημα κατανομής των βαρών, το οποίο να

λαμβάνει επίσης υπόψη και τις εύλογες ανησυχίες των αιτούντων άσυλο και παράνομων μεταναστών.

Βασανιστήρια και κακομεταχείριση

Αστυνομικά Τμήματα

Έλαβα πολυάριθμες συναφούς περιεχομένου καταγγελίες σχετικά με ξυλοδαρμούς από αστυνομικούς και πολλοί από τους κρατούμενους ανέφεραν ότι είχαν υποστεί σωματική βία από την αστυνομία, είτε κατά τη σύλληψη είτε αργότερα στο αστυνομικό τμήμα. Ωστόσο, υπάρχουν ελάχιστα ιατροδικαστικά αποδεικτικά στοιχεία και συνάντησα λίγες περιπτώσεις κακομεταχείρισης που συνιστούν βασανιστήρια υπό την έννοια της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων (CAT). Η έλλειψη αυτή αποδεικτικών στοιχείων μπορεί να εξηγηθεί από τη μη λειτουργία του μηχανισμού διερεύνησης αστυνομικών αρχών και καταγγελιών. Ένα άλλο στοιχείο φαίνεται να είναι και ο υψηλός βαθμός φόβου για αντίποινα που διαπίστωσα σε κρατούμενους στα χέρια της αστυνομίας, ο οποίος, αν συνδυαστεί με τη δυσλειτουργία του δικαστικού συστήματος, μπορεί να δικαιώνει ένα σύστημα ατιμωρησίας της αστυνομικής βίας.

Η έλλειψη αποτελεσματικού μηχανισμού καταγγελιών, ανεξάρτητης διερεύνησης και παρακολούθησης, δημιουργεί ένα περιβάλλον αδυναμίας αντίδρασης για τα θύματα σωματικής βίας. Σε ό,τι αφορά τα στατιστικά στοιχεία που έστειλε η Ελλάδα στην Επιτροπή των ΗΕ για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων το 2008, κατά την περίοδο από το 2003 έως το 2007, μόνο ένας αστυνομικός αποπέμφθηκε από την υπηρεσία σε σύνολο 238 υποθέσεων αστυνομικών που ερευνήθηκαν λόγω καταγγελιών για κακομεταχείριση. Συνεπώς, χρειάζεται ένα απολύτως ανεξάρτητο σώμα διαχείρισης καταγγελιών κατά της αστυνομίας, με πλήρη εξουσία διερεύνησης των υποθέσεων, όπως έχει ήδη τονίσει η Ελληνική Εθνική Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Χαιρετίζω την ανακοίνωση που έγινε στα τέλη του 2009 για τη δημιουργία ενός Γραφείου διερεύνησης παραπτωμάτων αστυνομικών, αλλά τονίζω για άλλη μία φορά το πόσο σημαντικό είναι ο μηχανισμός αυτός να λειτουργεί απολύτως ανεξάρτητα από την αστυνομία και να υπάγεται σε άλλο Υπουργείο από το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη.

Δικαστικές Φυλακές

Δεν υπήρξαν καταγγελίες από φυλακισμένους για ξυλοδαρμούς από τους φύλακες. Παρά τις δύσκολες συνθήκες εργασίας των φυλάκων στις ελληνικές φυλακές, οι περισσότεροι τηρούν μία επαγγελματική στάση απέναντι στους κρατούμενους.

Συνθήκες κράτησης

Αστυνομικά Τμήματα

Οι συνθήκες κράτησης από την αστυνομία στην Ελλάδα ποικίλλουν, αλλά σε γενικές γραμμές είναι κακές. Στη διάρκεια των επισκέψεών μου διαπίστωσα ότι οι κρατούμενοι κρατούνται σε

στριμωγμένα, βρώμικα κελιά, με πολύ κακό αερισμό και φωτισμό. Δεν υπάρχει δυνατότητα προαυλισμού των κρατουμένων, παρά το γεγονός ότι η αστυνομία μπορεί να κρατήσει διοικητικά αλλοδαπούς μέχρι και έξι μήνες. Περιορισμένη ήταν επίσης η πρόσβαση σε ιατρική φροντίδα.

Στα Τμήματα Ασφαλείας (Τ.Α.) Ομόνοιας, Αγίου Παντελεήμονα και Ακροπόλεως, βρήκα περισσότερους από 40 αλλοδαπούς να κρατούνται σε πρόχειρους και προφανώς ανεπίσημους χώρους κράτησης. Και παρόλο που μου εξηγήθηκε ότι υπάρχει σαφής διαχωρισμός μεταξύ κρατουμένων της Ασφάλειας και κρατουμένων του αστυνομικού τμήματος, στην πράξη δεν νομίζω ότι είναι τόσο ξεκάθαρη η κατάσταση. Οι περισσότεροι κρατούμενοι με τους οποίους μίλησα κρατούνταν και από τις δύο υπηρεσίες, διαδοχικά. Κατά κανόνα, τα κρατητήρια της αστυνομίας λειτουργούν ως εγκαταστάσεις κράτησης μεταναστών για διοικητική κράτηση, για χρονικό διάστημα έως έξι μηνών, κάτι το οποίο δεν συνάδει προς την κανονική τους λειτουργία.

Οι συνθήκες κράτησης στην Ασφάλεια ήταν ιδιαίτερα αποκρουστικές. Οι κρατούμενοι μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν την τουαλέτα μόνο αν τους άφηναν οι αστυνομικοί, ενώ δεν είχαν τη δυνατότητα να κάνουν μπάνιο. Συχνά αναγκάζονταν να κοιμούνται σε παγκάκια ή ακόμα και στο πάτωμα για έως και δύο εβδομάδες. Στον Άγιο Παντελεήμονα, το κελί ήταν σκοτεινό και η ατμόσφαιρα αποπνικτική.

Αυτές οι συνθήκες κράτησης συνιστούν απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση, κατά παράβαση των Άρθρων 7 και 10 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα.

Δικαστικές Φυλακές

Σε όλες τις φυλακές που επισκέφθηκα, διαπίστωσα έντονο υπερπληθυσμό. Σήμερα στις ελληνικές φυλακές κρατούνται περίπου 12.100 φυλακισμένοι, ενώ η δυναμικότητά τους είναι 9.100. Επί του συνόλου των κρατουμένων, 6899 (57%) είναι αλλοδαποί. Επιπλέον, δεν υπάρχει διαχωρισμός ανάμεσα στους υποδίκους και τους καταδίκους. Ωστόσο, στις φυλακές Κομοτηνής και Κω, η θέληση και αφοσίωση των διευθυντών για να συγκεντρώσουν χρήματα, να αναπτύξουν συμπράξεις με ιδιωτικές εταιρείες και να αξιοποιήσουν τις τεχνικές δεξιότητες των φυλακισμένων για τη βελτίωση της κατάστασης, ήταν ιδιαίτερα εντυπωσιακή.

Η κατάσταση στις Φυλακές Κορυδαλλού, ωστόσο, είναι πολύ χειρότερη. Οι φυλακισμένοι ήταν πολύ ανήσυχoi και εμφάνιζαν έντονο εκνευρισμό, τόσο στις αντρικές όσο και στις γυναικείες φυλακές. Στις πτέρυγες υπήρχε υπερπληθυσμός και οι συνθήκες υγιεινής ήταν κακές, με εκατοντάδες κατσαρίδες και ζώδια κάτω από στρώματα. Με ανησυχεί το γεγονός ότι οι κρατούμενοι αναγκάζονται να αγοράζουν σχεδόν τα πάντα, ενώ δεν τους παρέχεται επαρκής τροφή και προϊόντα προσωπικής υγιεινής. Συνάντησα κρατουμένους οι οποίοι ήταν υπόδικοι και κρατούνταν για έως και 18 μήνες, οι οποίοι, όπως και πολλοί άλλοι, εξέφρασαν μία έντονη εντύπωση αυθαιρεσίας. Το ποσοστό υποδίκων είναι πολύ υψηλό, ανερχόμενο σε 41% σε εθνικό επίπεδο. Υπήρχε επίσης έλλειψη ουσιαστικών ευκαιριών για εκπαίδευση, εργασία και

ψυχαγωγία. Στον τομέα όπου κρατούνται ομοφυλόφιλοι και διαφυλικά άτομα, οι κρατούμενοι δεν έχουν πρόσβαση στην αυλή εδώ και δύο χρόνια και συνεπώς παραμένουν μέσα σε βρώμικα κελιά και σε έναν διάδρομο, μονίμως σε απαράδεκτες συνθήκες.

Ψυχιατρικά και ιατρικά ιδρύματα

Η κατάσταση αναφορικά με την περίθαλψη των κρατουμένων είναι ιδιαίτερα ανησυχητική. Σε γενικές γραμμές, δεν υπάρχει κατάλληλο σύστημα περίθαλψης των κρατουμένων και η ποιότητα την παρεχόμενης περίθαλψης δεν είναι σύμφωνη με τα ευρωπαϊκά και διεθνή πρότυπα. Στις περισσότερες περιπτώσεις διαπίστωσα ελλείψεις στο υγειονομικό προσωπικό (ποσοτικά και ποιοτικά), στα σύγχρονα ιατρικά διαγνωστικά όργανα και τον εξοπλισμό, σε επαρκείς εγκαταστάσεις περίθαλψης και σε φάρμακα για τα διάφορα προβλήματα υγείας που αντιμετωπίζουν συνήθως οι πληθυσμοί κρατουμένων. Θα πρέπει ωστόσο να τονίσω τη θετική εντύπωση που αποκόμισα από τα ψυχιατρικά τμήματα, ιδιαίτερα το γεγονός ότι οι ασθενείς υποχρεωτικού εγκλεισμού δεν κρατούνταν ξεχωριστά στην απομόνωση.

Μετανάστες

Κράτηση μεταναστών

Το 2008, περίπου το 50 % όλων των συλλήψεων παράνομων μεταναστών στην ΕΕ έλαβε χώρα στην Ελλάδα. Το 2009, το ποσοστό αυτό ανήλθε στο 75 % και το 2010 σε σχεδόν 90 %, γεγονός το οποίο προκάλεσε μία εθνική κρίση στο ελληνικό σύστημα κράτησης (κέντρα κράτησης μεταναστών, αστυνομικά τμήματα και τμήματα συνοριακής φύλαξης, φυλακές). Οι μετανάστες μπορεί να κρατούνται επειδή εισήλθαν στη χώρα παράνομα αλλά και επειδή υπάρχουν υπόνοιες ότι διέπραξαν κάποιο ποινικό αδίκημα. Σε πολλές περιπτώσεις, οι εισαγγελείς διακόπτουν την ποινική διαδικασία ή τα δικαστήρια επιβάλλουν ποινές με αναστολή. Εντούτοις, οι αρμόδιες αστυνομικές αρχές συστηματικά κρατούν μετανάστες σε διοικητική κράτηση, εν αναμονή της απέλασής τους. Καθώς δεν υπάρχει τακτική ή αυτόματη δικαστική αναθεώρηση, στην πράξη είναι εξαιρετικά δύσκολο για τους μετανάστες να προσβάλλουν την κράτησή τους. Ένας μετανάστης μπορεί να κρατηθεί εν αναμονή της απέλασης του για διάστημα έως 6 μηνών. Σε ειδικές περιπτώσεις το διάστημα αυτό μπορεί να φτάσει μέχρι τους 18 μήνες. Συνήθως, οι παράνομοι μετανάστες που δεν μπορούν να απελαθούν (π.χ. από το Αφγανιστάν, τη Σομαλία, το Πακιστάν), απελευθερώνονται μετά από μερικές μέρες, με εντολή να εγκαταλείψουν τη χώρα εντός 30 ημερών. Οι παράνομοι μετανάστες που μπορούν, κατά κανόνα, να απελαθούν πίσω στη χώρα προέλευσής τους, αναγκάζονται συχνά να περιμένουν πολλούς μήνες υπό αστυνομική κράτηση. Συνάντησα μια έντονη αίσθηση αδικίας μεταξύ των κρατουμένων, αναφορικά με τη διάρκεια της κράτησής τους ανάλογα με τη χώρα καταγωγής τους. Οι περισσότεροι μετανάστες δεν έχουν αντιληφθεί τη διαφορά αυτή και θεωρούν την κατάσταση αυτή ως ρατσιστική διάκριση.

Οι αιτούντες άσυλο επίσης φαίνεται ότι κρατούνται μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας ασύλου, γεγονός το οποίο συνιστά παραβίαση του Άρθρου 5 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Παρόλο που οι περισσότεροι μετανάστες και πρόσφυγες επιθυμούν να ταξιδέψουν σε άλλα Κράτη της ΕΕ, οι περισσότεροι από αυτούς ξεμένουν (για νομικούς ή

αντικειμενικούς λόγους) στην Ελλάδα μετά την απελευθέρωσή τους. Η απουσία οποιασδήποτε ουσιαστικής κοινωνικής φροντίδας οδηγεί στην περιθωριοποίηση των ξένων και σε φαινόμενα ρατσισμού ή ξενοφοβίας.

Από τις επαφές μου κατάλαβα ότι, συχνά, όσοι μετανάστες κρατούνται διοικητικά στην Ελλάδα, δεν έχουν ενημερωθεί για το λόγο και τη διάρκεια της κράτησής τους. Αυτό προκαλεί μία αίσθηση ανασφάλειας και ανημποριάς η οποία επιδεινώνει την αγωνία που έχουν από το γεγονός ότι κρατούνται σε μη οικείο περιβάλλον. Οι κρατούμενοι μετανάστες συχνά αντιμετωπίζουν δυσκολίες στο να έχουν πρόσβαση σε δικηγόρο ή/και σε διερμηνείς. Όσοι κρατούνται διοικητικά δεν έχουν πρόσβαση σε δωρεάν νομική βοήθεια.

Η κράτηση παράνομων μεταναστών μπορεί να λαμβάνει χώρα σε τμήματα συνοριακής φύλαξης στα σημεία εισόδου στη χώρα, αλλά και σε αστυνομικά τμήματα. Παρά την ξεκάθαρη ακαταλληλότητα των εγκαταστάσεων αυτών για μακροχρόνια κράτηση, οι μετανάστες συχνά κρατούνται σε αυτές για έως έξι μήνες. Λόγω του μεγάλου αριθμού κρατουμένων, στην Ελλάδα υπάρχουν αρκετά ειδικά κέντρα κράτησης μεταναστών. Τα κέντρα στην περιοχή του Έβρου, ιδιαίτερα στο Φυλάκιο, παρουσιάζουν υπερπληθυσμό και δεν είναι σε θέση να δεχθούν νέες μεταγωγές. Επιπλέον, τα κέντρα λειτουργούν επί του παρόντος εκτός νομικού πλαισίου, καθώς η κοινή απόφαση των τεσσάρων συναρμόδιων Υπουργών δεν έχει εκδοθεί ακόμα. Την ευθύνη λειτουργίας τους μοιράζονται η νομαρχία και η αστυνομία. Παρόλο που η αστυνομία υποτίθεται ότι είναι υπεύθυνη μόνο για τη σύλληψη, καταγραφή και φύλαξη των κρατουμένων, τα κέντρα στο Φυλάκιο και τη Βέννα, όπως και τα τμήματα συνοριακής φύλαξης στο Σουφλί και τις Φέρες, ουσιαστικά λειτουργούν υπό τη διαχείριση των αστυνομικών αρχών. Το αντίθετο συμβαίνει στο κέντρο κράτησης στο Μερσινίδι της Χίου, το οποίο είναι υπό τη διαχείριση της νομαρχίας και στο οποίο παρέχονται στους κρατουμένους πάνω από επαρκείς συνθήκες διαβίωσης.

Το ελληνικό σύστημα ελέγχου της μετανάστευσης βασίζεται στη συστηματική κράτηση παράνομων μεταναστών. Σπανίως εξετάζεται οποιαδήποτε εναλλακτική λύση. Συνεπώς, οι μετανάστες καταλήγουν να κρατούνται μακροπρόθεσμα επειδή δεν έχουν νόμιμα έγγραφα. Την κατάσταση αυτή θεωρούν άδικη ακόμα και οι αρμόδιες αστυνομικές αρχές. Η συστηματική κράτηση μεταναστών προκαλεί εξαιρετικά μεγάλο υπερπληθυσμό εγκαταστάσεων που είναι ακατάλληλες για τόσο μεγάλο αριθμό κρατουμένων, αλλά και για τη μακροχρόνια κράτησή τους. Σε όλα τα τμήματα συνοριακής φύλαξης, τα αστυνομικά τμήματα και τα κέντρα κράτησης μεταναστών που επισκέφθηκα, με την εξαίρεση της Χίου, είδα ότι οι μετανάστες είναι κλειδωμένοι σε υπερβολικά στριμωγμένα, βρώμικα και υγρά κελιά, συχνά χωρίς φυσικό φως και με ανθυγιεινά και ανεπαρκή μπάνια με κρύο μόνο νερό, όπου τους παρέχονταν ελάχιστα ή και καθόλου προϊόντα προσωπικής υγιεινής, όπως σαπούνι και χαρτί τουαλέτας. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι κρατούμενοι δεν είχαν άμεση πρόσβαση στις τουαλέτες, ή είχαν περιορισμένη πρόσβαση και σύμφωνα με βάρδιες (π.χ. στο χώρο κράτησης του Αεροδρομίου Ελ. Βενιζέλος, όπου υπάρχουν δύο τουαλέτες για 88 κρατουμένους). Ως αποτέλεσμα των κακών συνθηκών, πολλοί άνθρωποι υπέφεραν από αναπνευστικά, δερματολογικά αλλά και ψυχολογικά προβλήματα. Επιπλέον στην περιοχή του Έβρου, όπου η θερμοκρασία έχει ήδη αρχίσει να πέφτει, οι κρατούμενοι ήταν συχνά χωρίς κουβέρτες ή ζεστά ρούχα.

Γενικά, οι κρατούμενοι σπανίως έβγαιναν από τα κελιά τους για να ασκηθούν ή να περάσουν λίγη ώρα στον καθαρό αέρα, με εξαίρεση το τμήμα στις Φέρες και το κέντρο κράτησης της Χίου. Ο υπερπληθυσμός είναι ένα από τα κύρια προβλήματα που προκαλούν τόσο κακές συνθήκες κράτησης, όπου οποιοσδήποτε ουσιαστικός διαχωρισμός ανδρών, γυναικών και παιδιών, μεταναστών και διακινητών, ή ατόμων διαφορετικών εθνοτήτων ή θρησκειών ήταν αδύνατος. Η χειρότερη περίπτωση υπερπληθυσμού διαπιστώθηκε στις Φέρες, όπου την ημέρα της επίσκεψής μου κρατούνταν 123 άνθρωποι, ξεπερνώντας κατά πολύ τη μέγιστη δυναμικότητα των 28.

Σε γενικές γραμμές, οι αστυνομικοί δεν είναι εκπαιδευμένοι στο να εξασφαλίζουν επαρκείς συνθήκες διαβίωσης για μετανάστες. Οι αντίστοιχοι επικεφαλής αξιωματικοί στις εγκαταστάσεις που επισκέφθηκα ανέφεραν επανειλημμένα ότι δεν έχουν ούτε τους πόρους ούτε τις γνώσεις για να ανταποκριθούν επιτυχώς στην εργασία τους και εξέφρασαν την επιθυμία να αναλάβουν πολιτικοί φορείς το έργο της φροντίδας των παράνομων μεταναστών. Στις εγκαταστάσεις υπήρχε σαφής έλλειψη προσωπικού για την παροχή υπηρεσιών διερμηνείας, νομικής βοήθειας, καθαριότητας και ψυχολογικής υποστήριξης, όπως και αστυνομικών για την καταγραφή των νεοαφιχθέντων.

Λόγω της πρόσφατης πτώσης των συλλήψεων παράνομων μεταναστών στα νησιά, οι συνθήκες κράτησης στο Μερσινίδι της Χίου θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν επαρκής, παρά τις όποιες ελλείψεις. Κατά τα λοιπά, καμία άλλη από τις εγκαταστάσεις κράτησης μεταναστών που επισκέφτηκα δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συμμορφώνεται με τα ελάχιστα διεθνή πρότυπα ανθρώπινης μεταχείρισης κρατουμένων.

Η Ελληνική Κυβέρνηση αναγνωρίζει ανοικτά τα τεράστια προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εγκαταστάσεις κράτησης μεταναστών. Έχει υιοθετήσει ένα «Ελληνικό Σχέδιο Δράσης για τη Διαχείριση Ασύλου και Μεταναστών» και έχει αναπτύξει νέα νομοθεσία επί του ζητήματος. Σύμφωνα με πληροφορίες, πρόκειται να δημιουργηθούν κέντρα διάγνωσης (screening centers) για την ταυτοποίηση και καταγραφή μεταναστών, όπου θα κρατούνται για διάστημα όχι μεγαλύτερο των 15 ημερών. Στη συνέχεια, όσοι δεν μπορούν να απελαθούν για νομικούς ή αντικειμενικούς λόγους, θα μεταφέρονται σε εγκαταστάσεις ανοικτής υποδοχής, ενώ όλοι οι άλλοι θα κρατούνται σε ειδικές εγκαταστάσεις. Χαιρετίζω ένθερμα τις σχεδιαζόμενες αλλαγές και καλώ την Κυβέρνηση να θέσει προς ψήφιση τις νομοθετικές αυτές αλλαγές το συντομότερο δυνατό.

Πρόσβαση σε προστασία προσφύγων/Μη επαναπροώθηση

Στη διάρκεια συνεντεύξεων που είχα με κρατούμενους, διαπίστωσα ότι στην Ελλάδα είναι πολύ δύσκολο για κάποιον να έχει πρόσβαση στην προστασία προσφύγων. Πολλοί μετανάστες δεν είναι ενήμεροι για τις διαδικασίες αναζήτησης προστασίας ή υποστηρίζουν ότι δεν μπορούν να διαβιβάσουν το αίτημά τους για προστασία λόγω έλλειψης διερμηνέων. Κατά κανόνα, όλες οι αστυνομικές αρχές πρέπει να δέχονται αιτήσεις για άσυλο. Ωστόσο, ενημερώθηκα ότι οι κατά τόπους αστυνομικές αρχές συχνά δεν αναλαμβάνουν την ευθύνη παραλαβής και προώθησης αιτήσεων ασύλου και παραπέμπουν τους αιτούντες στις κεντρικές διευθύνσεις που είναι υπεύθυνες για την επεξεργασία των αιτήσεων ασύλου, οι οποίες πολύ

συχνά δεν είναι σε θέση να δεχθούν όλες τις αιτήσεις. Για παράδειγμα, η κεντρική υπηρεσία στην Πέτρου Ράλλη, δέχεται αιτήσεις μόνο μία ημέρα την εβδομάδα και δεν είναι σε θέση να καταχωρήσει περισσότερες από 20.

Η Ελλάδα υποφέρει από ένα ιδιαιτέρως δυσλειτουργικό σύστημα ασύλου με σχεδόν μηδενικά ποσοστά πρωτοβάθμιας προστασίας. Η πρωτοβάθμια διαδικασία είναι στα χέρια των αστυνομικών αρχών, οι οποίες δεν έχουν την απαραίτητη δυνατότητα και τεχνογνωσία για να δέχονται μεγάλο αριθμό αιτήσεων. Έτσι έχει δημιουργηθεί ένα ανεκτέλεστο υπόλοιπο 5200 προς εξέταση υποθέσεων από τον Αύγουστο του 2010. Με την κατάργηση της ανεξάρτητης Επιτροπής Εφέσεων, πλέον υπάρχει πολύ περιορισμένη δυνατότητα άσκησης έφεσης ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, η πρόσβαση στην οποία είναι μάλλον πολύ δύσκολη. Πολύ χαμηλά είναι τα ποσοστά προστασίας και στη δευτεροβάθμια διαδικασία (2,87 % το 2009). Συνεπώς, οι μετανάστες που αναζητούν προστασία στην Ελλάδα δεν εμπιστεύονται τις διαδικασίες ασύλου και πολύ συχνά δεν υποβάλλουν αίτημα, παρά τον έντονο φόβο επιστροφής στη χώρα καταγωγής τους.

Η ελληνική νομοθεσία προβλέπει την απέλαση αλλοδαπών επικίνδυνων για τη δημόσια τάξη ή ασφάλεια ή που διώκονται για αδίκημα το οποίο επισύρει ελάχιστη ποινή φυλάκισης τριών μηνών. Επιπλέον, το Πρωτόκολλο Επανεισδοχής με την Τουρκία διευκολύνει την απέλαση μεταναστών στις όμορες με αυτή χώρες, γεγονός το οποίο αυξάνει τον κίνδυνο επαναπροώθησης, ιδιαίτερα των Ιρανών προσφύγων. Η απουσία επιμέρους αξιολόγησης από την Ελληνική Αστυνομία, τους εισαγγελείς ή δικαστές του κατά πόσο οι πολίτες του Ιράν, του Ιράκ ή της Συρίας αντιμετωπίζουν σοβαρό κίνδυνο απέλασης από τις τουρκικές αρχές στις χώρες καταγωγής τους, συνιστά παραβίαση της αρχής της μη επαναπροώθησης του Άρθρου 3 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων.

Εν όψει των σοβαρών προβλημάτων πρόσβασης σε προστασία στην Ελλάδα, αναμένονται οι προβλεπόμενες νομοθετικές τροποποιήσεις για τη διαδικασία ασύλου. Σύμφωνα με πληροφορίες, η Ελληνική Κυβέρνηση σχεδιάζει να αναθέσει τη διαδικασία ασύλου σε πολιτικούς φορείς και να επαναφέρει την ανεξάρτητη Επιτροπή Εφέσεων ως δευτεροβάθμια διαδικασία.

Ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου

Πρέπει να αναγνωριστεί, ότι λόγω της γεωγραφικής της τοποθεσίας, η Ελλάδα φέρει ένα ιδιαίτερα υψηλό μεταναστευτικό βάρος. Παρόλο που πολλοί μετανάστες επιζητούν να συνεχίσουν το ταξίδι τους προς άλλα Κράτη της ΕΕ, η Ελλάδα καλείται να αντιμετωπίσει μία τεράστια άμεση εισροή μεταναστών. Η μεταναστευτική επιβάρυνση της Ελλάδας επιδεινώνεται από τον κανονισμό Δουβλίνο II που αναθέτει την ευθύνη για τις αιτήσεις ασύλου στην πρώτη χώρα εισόδου. Έτσι, κάθε αιτών άσυλο που έχει εισέλθει μέσω της ελληνικής επικράτειας, πρέπει να επιστρέφεται στην Ελλάδα για να υποβάλλει αίτηση ασύλου, δημιουργώντας έτσι μία εντελώς άνιση επιβάρυνση για την προστασία των προσφύγων στην ΕΕ. Υποστηρίζω πλήρως τη σύσταση της UNHCR και πολλών άλλων φορέων ανθρωπίνων δικαιωμάτων για παύση όλων των επιστροφών σύμφωνα με τον κανονισμό Δουβλίνο II λόγω της ανεπαρκούς προστασίας κατά της επαναπροώθησης και των απάνθρωπων συνθηκών

κράτησης μεταναστών στην Ελλάδα. Επιπλέον, η ΕΕ θα πρέπει άμεσα να προβεί σε επαναδιαπραγμάτευση του κανονισμού Δουβλίνο II και να αναζητήσει ένα δίκαιο τρόπο κατανομής των βαρών για την προστασία προσφύγων στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Προκαταρκτικές Συστάσεις

Με βάση τα παραπάνω ευρήματα, θα ήθελα να κάνω τις εξής προκαταρκτικές συστάσεις:

Προς την Ελληνική Κυβέρνηση:

- Να καταπολεμήσει το φαινόμενο του υπερπληθυσμού των εγκαταστάσεων κράτησης, αναμορφώνοντας το ποινικό δίκαιο και τον κώδικα ποινικής δικονομίας με στόχο την αποποινικοποίηση ορισμένων αδικημάτων (πρωτίστως σε σχέση με ναρκωτικά), τη μείωση των ποινών και την εφαρμογή άλλων μορφών ποινών που δεν ενέχουν κράτηση.
- Να μεταρρυθμίσει το δικαστικό σύστημα ώστε να διασφαλίζεται ότι οι υπόδικοι δικάζονται δίκαια και σε σύντομο χρονικό διάστημα.
- Να διασφαλίσει το διαχωρισμό των υποδίκων από τους καταδίκους σε όλες τις φυλακές, σύμφωνα με το Άρθρο 10 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ICCPR).
- Να εγκαθιδρύσει έναν αποτελεσματικό και ανεξάρτητο μηχανισμό για τη διερεύνηση καταγγελιών για βασανιστήρια και άλλες μορφές κακομεταχείρισης από αστυνομικούς, που δεν θα υπάγεται στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη.
- Να επιβάλει αυστηρά χρονικά όρια και τη δυνατότητα δικαστικής αναθεώρησης στην κράτηση σε αστυνομικά τμήματα.
- Να κυρώσει και να εφαρμόσει το Προαιρετικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων (OPCAT) και να καθιερώσει ένα αποτελεσματικό και ανεξάρτητο εθνικό προληπτικό μηχανισμό για την πραγματοποίηση απροειδοποίητων επισκέψεων σε όλες τις εγκαταστάσεις κράτησης.
- Να μεταβιβάσει στο Υπουργείο Υγείας την ευθύνη περίθαλψης κρατούμενων στις φυλακές και σε εγκαταστάσεις κράτησης της αστυνομίας.
- Να προβεί άμεσα στη μεταρρύθμιση του συστήματος κράτησης μεταναστών, καταφεύγοντας στην κράτησή τους μόνο ως ύστατη λύση και μόνο αν είναι απολύτως απαραίτητο και αναλογικό προς την κάθε επιμέρους περίπτωση. Κατά κανόνα, οι αιτούντες άσυλο και τα ασυνόδευτα ανήλικα παιδιά δεν πρέπει να κρατούνται.

- Να προχωρήσει άμεσα στη μεταρρύθμιση του δυσλειτουργικού συστήματος ασύλου, αναθέτοντας την ευθύνη για τις αιτήσεις ασύλου σε έναν πολιτικό φορέα και εγκαθιδρύοντας εκ νέου έναν αποτελεσματικό δευτεροβάθμιο φορέα εφέσεων.

- Να εγγυηθεί ότι υπάρχουν αρκετά κέντρα διάγνωσης (screening) και υποδοχής για τους μετανάστες και αιτούντες άσυλο, με ανθρώπινες συνθήκες, διαχειριζόμενα από πολιτικούς φορείς που θα διαθέτουν τους απαραίτητους ανθρώπινους και οικονομικούς πόρους.

- Να εξασφαλίζει ότι οι κρατούμενοι μετανάστες ενημερώνονται αναφορικά με τους λόγους κράτησης και τις σχετικές με την κράτησή τους διαδικασίες σε γλώσσα που μπορούν να κατανοήσουν.

- Να φροντίσει ώστε όλοι οι πρόσφυγες έχουν πρόσβαση σε προστασία στην Ελλάδα και μπορούν να υποβάλλουν αίτηση ασύλου χωρίς σημαντικά εμπόδια.

- Να ευθυγραμμίσει όλη την ισχύουσα νομοθεσία με την απόλυτη απαγόρευση επαναπροώθησης και να φροντίσει ώστε οι αστυνομικές αρχές, οι εισαγγελείς και δικαστές διεξάγουν αξιολόγηση του κινδύνου σε κάθε επιμέρους περίπτωση απέλασης.

Προς την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα λοιπά κράτη μέλη:

- Να παρέχουν στην Ελλάδα ουσιαστική υποστήριξη για την αντιμετώπιση της τεράστιας εισροής παράνομων μεταναστών, έτσι ώστε να εγγυάται η υποδοχή τους υπό επαρκείς και ανθρώπινες συνθήκες.

- Να αναστείλουν αμέσως και να εξετάσουν όλες τις περιπτώσεις επιστροφών στην Ελλάδα σύμφωνα με τον Κανονισμό Δουβλίνο II.

- Να προβούν σε επαναδιαπραγμάτευση του κανονισμού Δουβλίνο II με σκοπό την εύρεση ενός επαρκούς συστήματος κατανομής των βαρών για την προστασία προσφύγων στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Θα υποβάλλω μία πλήρη έγγραφη έκθεση, όπου θα αναφέρω λεπτομέρειες των ευρημάτων και συστάσεών μου από την αποστολή, στην Ελληνική Κυβέρνηση και στη συνέχεια στη στο Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Μία προκαταρκτική προφορική συζήτηση στη Γενική Συνέλευση θα λάβει χώρα την επόμενη εβδομάδα στη Νέα Υόρκη.”

Πληροφοριακό Σημείωμα

Ο κος Manfred Nowak, που διορίστηκε Ειδικός Εισηγητής την 1^η Δεκεμβρίου 2004 από την πρώτην Επιτροπή των ΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, είναι ανεξάρτητος από οποιαδήποτε κυβέρνηση και υπηρετεί υπό την ατομική του ιδιότητα. Στο παρελθόν έχει διατελέσει μέλος της Ομάδας Εργασίας για Επιβεβλημένες ή Ακούσιες Εξαφανίσεις, εμπειρογνώμων των ΗΕ για εξαφανισθέντα άτομα στην πρώτην Γιουγκοσλαβία, εμπειρογνώμων των ΗΕ για τα νομικά ερωτήματα σχετικά με επιβεβλημένες εξαφανίσεις και δικαστής στο Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για τη Βοσνία Ερζεγοβίνη. Ο κος Nowak είναι Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου και Διεθνών Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο Πανεπιστήμιο της Βιέννης (Αυστρία) και Διευθυντής του Ινστιτούτου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Ludwig Boltzmann.

Για περισσότερες πληροφορίες για την εντολή του Ειδικού Εισηγητή:
<http://www2.ohchr.org/english/issues/torture/rapporteur/index.htm>

Για περισσότερες πληροφορίες και αιτήματα από ΜΜΕ, παρακαλώ επικοινωνήστε με την κα Sonia Cronin (Τηλ: +41 794443993) ή στο sr-torture@ohchr.org.

Παράρτημα: Τοποθεσίες που Επισκεφθήκαμε

1. Φυλακές

Φυλακές Χίου
Φυλακές Κομοτήνης
Φυλακές Κορυδαλλού
Γυναικείες Φυλακές Κορυδαλλού
Φυλακές Κω

2. Αστυνομικά Τμήματα

Αστυνομικό Τμήμα Αγίου Παντελεήμονα, Αθήνα
Αστυνομικό Τμήμα Ακροπόλεως, Αθήνα
Αστυνομικό Τμήμα Αερολιμένα Αθηνών Ελ. Βενιζέλος (δισ)
Αστυνομικό Τμήμα Εξαρχείων, Αθήνα
Αστυνομικό Τμήμα Χίου
Αστυνομικό Τμήμα Κω
Αστυνομικό Τμήμα Ομονοίας, Αθήνα
Αστυνομικό Τμήμα Ορεστιάδας
Αστυνομικό Τμήμα Κομοτηνής

3. Τμήματα Συνοριακής Φύλαξης

Τμήμα Συνοριακής Φύλαξης Φερών
Τμήμα Συνοριακής Φύλαξης Σουφλίου

4. Κέντρα Κράτησης Μεταναστών

Κέντρο Κράτησης Μεταναστών Φυλακίου
Κέντρο Κράτησης Μεταναστών Μερσινιδίου, Χίος
Κέντρο Κράτησης Μεταναστών Βέννας

5. Νοσοκομεία

Νοσοκομείο Κρατουμένων Κορυδαλλού Άγιος Παύλος
Νοσοκομείο Αλεξανδρούπολης, Τμήμα Ψυχιατρικής
Ψυχιατρείο Κρατουμένων Κορυδαλλού